

Vztah lékaře a pacienta z pohledu soukromého práva, Tomáš Doležal

Recenze publikace

Autor recenze: JUDr. Adam Doležal, LL.M.

Pracoviště: Kabinet zdravotnického práva a bioetiky, Ústav státu a práva AV ČR, v.v.i.

Abstract: The aim of this review is to summarize main aspects of the book “Vztah lékaře a pacienta z pohledu soukromého práva” written by Tomáš Doležal, published in 2012 in Prague. As the title suggests the book itself is focused on analysis of relationship between physician and patient from legal point of view. This review has the aim to show the most interesting parts of the book and present short evaluation of the book by the author of the review.

Key words: relationship between physician and patient, contract, law

Doležal, T., Vztah lékaře a pacienta z pohledu soukromého práva, Leges, 2012, Praha, ISBN: 978-80-87576-24-3, str. 160

Na podzim 2012 vyšla v české literatuře doposud ojedinělá publikace – publikace analyzující vztah lékaře a pacienta z právního pohledu. Tím by ale publikace nebyla ničím výjimečná; zvláštností je skutečnost, že autor publikace opouští v rámci analýzy pole platného práva a zabývá se vztahem lékaře a pacienta v právně-historické perspektivě. Pokouší se mapovat na základě dobových pramenů a sekundární literatury právní aspekty vztahu od starověku až do dnešních dnů. Takto pojatá studie umožňuje v zásadě dvojí metodologický přístup k bádání – metodou deskriptivně historickou, mající své základy v empirickém zkoumání a následné indukci, či metodou systémově strukturní, která zkoumá souvislost jednotlivých vztahů, jejichž modifikace v různých epochách historie ovlivňuje jeho recentní pojetí.

Autor zvolil metodu strukturální analýzy, což je přístup, který není v současné české právní jurisprudenci (včetně právní historie) obvyklý. Takováto analýza si nevyžaduje komplexní deskriptivní popis veškerých historicky relevantních materiálů, ale naopak, musí mezi těmito historickými prameny pečlivě vybírat, aby důsledně odkrýval elementární podstaty jednotlivého prolínání souvztažností. Zkoumání těchto elementárních vztahů z hlediska právně strukturální analýzy pak odkrývá posun v jednotlivých pojmech chápání vztahu pacienta a lékaře a otevírá tak možnosti k důslednější analýze.

Publikace se prostřednictvím tohoto přístupu snaží odlišit od běžných publikací v oblasti medicínského práva a snaží se poskytnout širší interpretační východiska současné praxi. Je totiž navýsost českým specifikem, že jednotlivé právní pojmy jsou interpretovány pouze na základě jejich současného znění a judikturních výkladů, což lze jednoduše pozorovat na základě komparace výkladových komentářů v České republice a v Německu. Publikace proto přináší téma vztahu pacienta a lékaře z nového pohledu, který může osvětlit a přispět k správné interpretaci současných pojmů. I proto je nutno vyzdvihnout autorovu tezi, že „pouze právně-historická analýza nám umožní správně vymezit rozsah práv a povinností lékaře i pacienta a přiblíží právní povahu tohoto vztahu.“

Publikace je rozdělena do několika kapitol s tím, že každá z kapitol se věnuje odlišné historické epoše. Významná část práce je věnována analýze římskoprávního vztahu lékaře a pacienta, zejména z těchto hledisek:

- a) hledisko charakteru medicínského povolání
- b) hledisko osob vykonávajících lékařské povolání
- c) z charakteru smluvního typu
- d) úplatnosti či neúplatnosti smluvního vztahu.

Jakkoliv se z primárního hlediska nazírání právního stavu jeví otázka charakteru povolání jako nepodstatná, autor její položení dostatečně osvětlil právě v návaznosti charakteristiky

smluvního typu lékaře a pacienta. Postavení osob má pak význam zejména pro historickou analýzu a pochopení, že římské právo mezi nimi důsledně rozlišovalo.

Ostatní otázky položené autorem jsou však krucióální i z hlediska recentních úvah – je vztah mezi lékařem a pacientem obligačním vztahem úplatným? Jaký smluvní typ lze na tyto vztahy využít?

Autor poměrně precizně rozlišuje instituty římského práva, tj. smluvní typy *locatio-conductio* a jeho podtypy *locatio-conductio rei*, *locatio-conductio operarum* a *locatio-conductio operis* a smlouvou mandátní. Z antických tradic pojmání tohoto vztahu pak autor vychází i při výzkumu moderní civilistické nauky mající svůj základ ve velkých kodifikacích civilního práva (ABGB, BGB, ZGB). Zajímavé je, že toto tradiční pojetí je relevantní pokládat i vzhledem k právní úpravě vztahu mezi lékařem a pacientem *pro futuro*.

Pro dnešní chápání tohoto vztahu je velmi zajímavá pasáž, v níž autor poukazuje na zcela nové potíže, které vznikly v souvislosti se vstupem třetího subjektu (pojišťovny) do doposud dvoustranného vztahu a které se projeví i v rámci široké debaty nad povahou vztahu (tj. jeho soukromoprávním či veřejnoprávním charakterem) v české právní nauce, nicméně se specifickou situací v socialistickém prostředí (Štěpán definoval vztah jako administrativní), které pohled na tento vztah výrazně modifikovalo, resp. deformovalo.

A právě v dekonstrukci tradičního významu vztahu lékaře a pacienta a reflexe současného stavu je nutné spatřovat velké pozitivum publikace. Historická analýza spolu s důslednou komparativní metodou totiž umožňuje dát odpovědi na otázky, které jsou v současné době zodpovídány bez širšího podtextu, hlubší analýzy či relevantního etymologického zkoumání. I v současnosti totiž přetrvává názor, že vztah lékaře a pacienta je věcí veřejného práva; právě tento mýtus se publikace snaží vyvrátit a se vši vehemencí, na základě přesvědčivých historických fakt, zařazuje vztah do oblasti soukromého práva.

V tomto smyslu je dosud novátorská i autorova analýza současného vztahu v dilematu, zda se jedná o smlouvu služební či smlouvu o dílo. Tato analýza je podstatná i z toho důvodu, že v české judikatuře jí předchází pouze rozhodnutí, které je zcela specifické (vztahuje se pouze k provedení testů), než aby mohlo být interpretačním vodítkem. Některé odpovědi na položené otázky přináší nový občanský zákoník, který upravuje oblast smluvního vztahu mezi lékařem a pacientem jako zcela samostatný smluvní typ. Opět však nelze pouze zůstat u interpretace jednotlivých právních ustanovení, ale hledat souvislosti, jak to činí publikace v rámci pasáže o zařazení vztahu lékaře a pacienta v novém občanském zákoníku.

Nutnost pojímat věci v souvislostech - to měl autor publikace na paměti v části věnované současné povaze právního vztahu mezi lékařem a pacientem, když definoval veškeré formální i obsahové podstatné náležitosti takového smluvního vztahu v obecné, teoretické rovině. Analyzovány jsou tak i základní povinnosti lékaře, problematické otázky týkající se uzavírání smluvního vztahu, ukončování smluvního vztahu, některé rozpory při interpretaci pojmu *lex artis* či problematiku informovaného souhlasu.

Publikace tedy podává komplexní, v české literatuře unikátní, pohled na právní problematiku vztahu lékaře a pacienta. Z tohoto pohledu je publikaci nutno doporučit všem, kteří se věnují medicínskému právu a nespokojí se s povrchní analýzou tohoto vztahu podávanou většinou běžných publikací.